

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Nuorten ikäluokkien pieneneminen muodostaa keskeisimmän haasteen sekä lukio- että ammatillisen koulutuksen järjestämisessä tulevina vuosina. Ongelma korostuu väestöään menettävillä alueilla. Tähän ehdotetut muutokset eivät ole tuomassa helpotusta. Esitys vaarantaa osaavan työvoiman saatavuuden erityisesti alueilla, joilla väestö vähenee ja työvoimapula on jo nyt merkittävä. Maksullisuuden käyttöönotto ja valtionosuusrahoituksen poistaminen EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta ilman nimenomaista siirtymäsäännöstä tai taloudellista kompensatiota heikentää mahdollisuuksia kouluttaa ja rekrytoida kansainvälisiä osaajia. Tämä kaventaa koulutustarjontaa ja vaikeuttaa yritysten sekä julkisen sektorin työvoiman saatavuutta. Samalla esitys voi lisätä alueellista eriarvoisuutta ja keskittää koulutusmahdollisuuksia entisestään suurille kaupunkiseuduille, mikä pahentaa osaajapulaa väestötappioalueilla.

Iisalmen kaupunki pitää tärkeänä, että hallitus selvittää toimenpiteiden vaikutukset kuntiin ja muihin koulutuksen järjestäjiin. On ilmeistä, että vaikutukset kohdistuvat hyvin eri tavoin eri koulutuksen järjestäjiin. Siksi vaikutusten arvioinnin tulee sisältää vaikutusarviot erilaisiin koulutuksen järjestäjiin. Vaikutusten arvioinnin tulee sisältää myös kokonaisarviointi, joka ei rajoitu ainoastaan vaikutuksiin lukio- ja ammatilliseen koulutukseen.

Hallituksen tulee seurata tarkasti lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutuksia. Erityisen tärkeää on seurata vaikutuksia koulutuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen sekä osaavan työvoiman saatavuuteen eri puolella maata. Hallituksen tulee olla valmiina reagoimaan, mikäli koulutuksen saatavuus uhkaa heikentyä merkittävästi tai osaavan työvoiman saatavuus heikkenee.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on keskeinen rooli alueellisen osaamisen ja työvoiman saatavuuden turvaajina. Esitysluonnos selkeyttää kuntataustaisten ammatillisen koulutuksen järjestäjien asemaa tilauskoulutuksen järjestäjinä. Kunnat ja kuntayhtymät toimivat pääasiallisina ammatillisen koulutuksen järjestäjinä, joten on perusteltua, että ne voivat järjestää lain ammatillisesta koulutuksesta mukaista tilauskoulutusta. Koulutuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole kerätä maksavia opiskelijoita rahoituksen vuoksi, vaan tuottaa osaavaa työvoimaa alueen elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin. Esitys ei tunnista riittävästi tätä koulutuksen järjestäjien perustehtävää.

Ammatillisen koulutuksen järjestämislupasäätely muuttuu vuoden 2026 alusta siten, että järjestämisluvassa ei enää säädellä niiden opiskelijoiden määrää jotka ovat oppivelvollisuuslain (1214/2020) 16 §:n nojalla oikeutettuja maksuttomaan koulutukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vastaavasti kuin lukiokoulutuksessa nuorten määrän vähentyminen vähentää myös ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärää. Väestönkehityksestä johtuen koko Ylä-Savon seudun haasteena on tulevana vuosina osaavan työvoiman saatavuus. Lukuvuosimaksut voivat jossain määrin heikentää osaavan työvoiman saatavuutta. Jatkossa olisi kuitenkin edelleen mahdollisuus hyödyntää valtionosuusrahoitteista oppisopimuskoulutusta osaavan työvoiman rekrytoinnissa. Tilannetta tulee kuitenkin seurata ja tarvittaessa käynnistää toimenpiteet, joilla varmistetaan ammatillisen koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus maan eri osissa sekä tarkoituksenmukainen hyödyntäminen osaavan työvoiman saatavuudessa. Lukiokoulutuksen osalta esityksessä tulisi huomioida ammatillisen koulutuksen tavoin, että kuntien ja kuntayhtymien ei tarvitse yhtiöittää toimintaansa järjestäessään julkisesti säädeltyä ja järjestämislupa perustuvaa lukiokoulutuksen tilauskoulutusta.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Esitysluonnos selkeyttää kuntataustaisten ammatillisen koulutuksen järjestäjien asemaa tilauskoulutuksen järjestäjinä. Esitys lisää joustavuutta koulutustoiminnassa ja rahoitusmahdollisuuksia yritys- ja aluekehitysyhteistyöhön ilman valtionosuuksia. Esityksessä on kannatettavaa, että tilauskoulutuksen eettiset pelisäännöt selkeytetään ja valvontaa vahvistetaan. Sen sijaan rajoitus, jonka mukaan opiskelijaryhmän kokoaminen ei voi olla tilaajan ainoa rooli, voi käytännössä estää pienempiä toimijoita – kuten pk-yrityksiä tai yhteisöjä – hyödyntämästä tilauskoulutusta. Käytännössä koulutuksen tilaajiksi jäisivät lähinnä suuret työnantajat tai julkiset organisaatiot, joilla on riittävät hallinnolliset ja taloudelliset resurssit. Tämä kaventaa tilauskoulutuksen käyttömahdollisuuksia ja rajoittaa laajempien osallistujajoukkojen mukaanottoa.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Esityksessä tulisi huomioida ammatillisen koulutuksen tavoin, että kuntien ja kuntayhtymien ei tarvitse yhtiöittää toimintaansa järjestäessään julkisesti säädeltyä ja järjestämislupa perustuvaa lukiokoulutuksen tilauskoulutusta.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden osalta ei ole tehty riittävästi vaikuttavuusarviointia suhteessa työvoiman tarpeeseen ja saatavuuteen tulevana vuosina, joka olisi ensiarvoisen tärkeää, kun Suomessa on jo nyt työvoiman kohtaanto-ongelmia ja pulaa osaavasta työvoimasta. Luonnoksessa esitetään monissa kohdin, että yrityksen kouluttavat työntekijänsä suoraan oppisopimuksella tai ostavat tilauskoulutusta, jotta saavat osaavaa työvoimaa. Tämä voi

toimia suurempien yritysten kohdalla, mutta Suomessa on paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joilla ei ole varaa kouluttaa itse työvoimaansa ja/tai jotka eivät voi ottaa riskiä palkatakseen työntekijöitä suoraan ulkomailta oppisopimuksella. Tämän eriarvoistumisen estämiseksi tarvitaan maksutonta ammatillista koulutusta, jonka kautta turvataan koulutettu ja osaava työvoima yritysten tarpeisiin koko Suomessa ja luodaan elinvoimaa alueille. Lukuvuosimaksut heikentävät myös Suomen mahdollisuuksia kilpailla osaavasta työvoimasta Ruotsin, Norjan ja Islannin kanssa, joissa toisen asteen opiskelijoilta ei peritä lukuvuosimaksuja.

Väestönkehityksestä johtuen Suomen haasteena on tulevana vuosina osaavan työvoiman saatavuus. Yhtenä ratkaisuna on työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto. Lukuvuosimaksut voivat jossain määrin heikentää osaavan työvoiman saatavuutta. Jatkossa olisi kuitenkin edelleen mahdollisuus hyödyntää valtionosuusrahoitteista oppisopimuskoulutusta osaavan työvoiman rekrytoinnissa. Tilannetta tulee kuitenkin seurata ja tarvittaessa käynnistää toimenpiteet, joilla varmistetaan ammatillisen koulutuksen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi.

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto EU/ETA-alueen ulkopuolisille opiskelijoille ilman lakiin kirjattua riittävää siirtymäaikaa vaarantaa jo opiskelevien oikeusturvan ja koulutuksen jatkuvuuden. Koulutuksen järjestäjät joutuvat hallinnollisesti vaikeaan asemaan, jos opiskelijan maksullinen asema muuttuu kesken opintojen. Esitetty rahoituksen poisto ei siirry suomalaisten opiskelijoiden koulutukseen, vaan leikkaa koulutuksen kokonaisrahoitusta.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien rahoituslain muutoksia

-

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

-

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

Tietojensaantioikeuksien parantaminen Maahanmuuttoviraston kanssa on perusteltua ja parantaa hallinnollista selkeyttä. Kuitenkin on tärkeää huomioida, että lisävelvoitteet edellyttävät myös riittäviä resursseja kunnille tiedon hyödyntämiseen ja hallinnollisiin prosesseihin.

Savolainen Terho
Iisalmen kaupunki, elinvoima- ja työllisyyspalvelut